

Rob Hopkins

OLANDAN OLASIYA

DÜŞLEDİĞİMİZ GELECEK İÇİN

HAYAL GÜCÜNÜ

SERBEST BIRAKMAK

Çeviri Rabia Elif Özcan

OLANDAN OLASIYA
Düşlediğimiz Gelecek İçin Hayal Gücünü Serbest Bırakmak
Rob Hopkins
Popüler Bilim

TİMAŞ YAYINLARI | 4925
Popüler Bilim | 9

EDITÖR
Ayşe Tuba Ayman

KAPAK TASARIMI
Barış Şehri

İÇ TASARIM
Nur Kayaalp

1. BASKI
Ağustos 2020, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3403-1

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
f t c timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CILT
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No:16086

YAYIN HAKLARI

© FROM WHAT IS TO WHAT IF: *Unleashing the Power of Imagination to Create the Future We Want* Rob Hopkins, 2019. Chelsea Green Publishing Co tarafından yayımlanan bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları AnatoliaLit Ajans ile anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
YA HER ŞEY YOLUNA GİRERSE?	11
1. BÖLÜM	
YA OYUNU CİDDİYE ALIRSAK?	33
2. BÖLÜM	
YA HAYAL GÜCÜ SAĞLIĞIMIZ İÇİN HAYATİ ÖNEM TAŞIYORSA?	61
3. BÖLÜM	
YA DOĞANIN ÇAĞRISINA UYARSAK?	87
4. BÖLÜM	
YA DİKKATİMİZİ GERİ KAZANMAK İÇİN SAVAŞIRSAK?	109
5. BÖLÜM	
YA OKULLAR GENÇ HAYAL GÜÇLERİNİ BESLERSE?	133
6. BÖLÜM	
YA DAHA İYİ BİRER HİKÂYE ANLATICISI OLURSAK?	163
7. BÖLÜM	
YA DAHA İYİ SORULAR SORMAYA BAŞLARSAK?	185
8. BÖLÜM	
YA LİDERLERİMİZ HAYAL GÜCÜNÜN GELİŞİMİNE ÖNCELİK VERİRSE?	211
9. BÖLÜM	
YA BUNLARIN HEPSİ BİR GÜN GEÇERSE?	243
SONSÖZ	267
TEŞEKKÜRLER	270
İNDEKS	275

GİRİŞ

Ya Her Şey Yoluna Girerse?

*İnsan topluluklarının iki sınırı olduğu söylenebilir.
Biri, doğal dünyanın gerekleri tarafından çizilmiştir,
diğeri ise ortak hayal güçleriyle.*

–SUSAN GRIFFIN, “TO LOVE THE MARIGOLD”

Gözümü, ailemle birlikte yuva adını verdiğimiz, duvarları saman balyasından örülme evimizde, güzelce dinlenmiş halde açıyorum. On beş yıl önce tüm şehirdeki sürdürülebilir inşaat girişimlerinin bir parçası olarak inşa edilen üç katlı apartman kompleksimizi ısıtmak, gerçekten hiçbir şeye mal olmuyor. Bodrum katında, tüm binanın tuvaletleri için gübre kompost birimleri yer alıyor. Çatımızdaki güneş paneleri ise binanın tüm elektrik ihtiyacını karşılıyor. Çocuklarımı uyandırıyorum. Üstlerini giydirip karınlarını doyuruyor, sonra okula kadar onlara eşlik ediyorum –koyu kırmızı yaprakları, bu bahar sonu sabahının parlak güneşi altında lekeli bir cam gibi ışyan taze pancarlar da dahil, çeşitli türde ekinleri paylaştığımız bahçelerden geçen bir yürüyüş yolu. Azaltılan motorlu trafik nedeniyle sokaklar sessiz; onun yerine henüz çiçek açmış meyve ve yemiş ağaçlarıyla dolu. Havada bahar kokusu var. Yanından

geçtiğimiz her otobüs durağı, üç tarafından bahçeyle çevrili. Hepsi de Birleşik Krallık'taki çoğu otobüs durağının bağlı olduğu Yenebilir Otobüs Durağı ağının bir parçası. Otobüs beklerken isteyen herkes bir parça koparıp yiyebilir bu duraklardan.

Bizim toplumumuzda çocuklar, okul hakkında on yıl öncesine göre çok daha farklı hislere sahip gibi görünüyor. Eğitim bölümünün, testleri azaltıp çocuklara geniş serbest oyun alanları açması; ayrıca öğrencilerin, topluluk içinde kendi doğaları çerçevesinde göre mutlu ve sağlıklı hayat sürebilmelerine olanak tanıyacak anlamlı yetenekler edinmelerini sağlaması, buradaki pek çok çocuğun, okula gitmeyi sevmesi anlamına geliyor. Söz gelimi benim oğlum, yerel bir lokantada geçirdiği hafta sonrasında yakın zamanda aşçılık becerilerini hayli geliştirdi.

Çocuklarımla beraber, öğrenciler tarafından ekilen ve bakımı sağlanan sık ağaçlı meyve sebze bahçelerinden geçerek okula yaklaşıyoruz. Bizi mis gibi tüten taze ekmek kokularının ve neşeli muhabbet seslerinin karşıladığı bir binaya giriyoruz. Vedalaştıktan sonra bir umumi bisiklet alıp şehre dağılan bisiklet yollarından birini tutuyorum. Yolda daha az araba ve daha çok bisiklet olması sayesinde toplum sağlığıyla beraber hava kalitesi de arttı. Ekmek almak için en sevdiğim fırına uğruyorum. “Pişirmek, yeni Prozac’ınız olacak” ilkesiyle on beş yıl önce başlayan işletmenin görevi, barınacak yere ve iş güvenliğine sahip olmayan kimselere ve zihinsel sağlık problemleri yaşayanlara¹ anlamlı iş istihdamı sağlamak. Fırın, yerel üretime öncelik veriyor; dolayısıyla büyüyen bir çatı bahçesi geliştiriliyor ve şehir boyunca bisikletli teslimat sistemi kullanıyor.² Fırının desteği sayesinde çalışanlarının çoğu, şehirde başka başarılı işletmeler de kurdu.

1 Terim, *Rising Up: Baking Real Bread Improves People's Lives* başlıklı 2013 Real Bread Kampanyası'nın bildirisinden alınmıştır, https://www.sustainweb.org/publications/rising_up/.

2 Bu tür bir operasyon Londra'da (Brick Lane'de) Rise Bakery adıyla (“hayatları daha güzel pişirmek”) uygulanmaktadır. Online olarak ulaşabilirsiniz: <http://www.risebakery.london/>.

Eskiden bölgenin süpermarketi olan ve çoğu kısmı on yıl kadar önce kapatılmış bir yapının yanından geçiyorum. Halkın gıda üretimindeki patlama ve toplumsal yatırımlara yapılan hızlı geçiş, süpermarketlerden alınan desteğin çekilmesiyle sonuçlandı. Bu da yalnızca birkaç yıl önce, uzaydaki endüstriyel gıda modelinin çöküşünü hazırladı. Geriye kalan bina yeniden düzenlendi ve çeşitli yerel gıda üreticilerine, küçük çaplı üretimcilere ve yerel okullara bağlı eğitim merkezlerine ev sahibi haline geldi. Mekân, arı kovanı gibi şimdi. Eski süpermarketimiz, çevreden elde edilen kerestelerin işlem gördüğü bir hızarın yanı sıra bu topraklarda yetişen ekinlerin işlendiği bir değirmene dönüştürüldü. Bir zamanların geniş araba park alanlarıysa şimdi, yüz yıl önce Paris'i çevreleyen o bahçelerden hareketle çeşitli gıda bahçelerine çevrildi, böylelikle yerel marketlere yerel gıda sağlıyorlar.

Önümüzdeki haftanın seyahati için bilet almaya, tren istasyonuna uğruyorum. On iki yıl önce trenleri halkın mülküne devretmek; aynı kafeleriyle, dükkânlarıyla, işletmeleriyle tüm istasyonların birbirine benzediği o günleri uzaklara götürdü. Şimdi her istasyon, yerel ekonominin sergisi niteliğinde; bölgenin yeniliklerini, ona özgü tatları ve lezzetleri yansıtıyor. Örneğin bizimki, öncekinin iki katı kadar satış alanına sahip ve buralarda halkımızın kültürel çeşitliliğini sunuyor. İstasyonda bir birahane bile var; bu mekândan içkinizi alıp treninizi beklerken yudumlayabilirsiniz.³ Ve evet, artık trenler tam zamanında işliyor. Büyük göçler sırasında farklı yerlerden buraya gelen çoğu insan, artık buraların bir parçası haline geldi. Şimdiyse bu toplumu onlarsız düşünmek zor. Bu dönüşüm, elbette kolay bir süreç olmadı; ama beraberlerinde getirdikleri kültür, zenginlikler ve işletmeler, hepimizi çok daha geliştirdi.

İşe gidiyorum. Haftada üç günlük işimde bugünkü vardiyam yarım günlük. On yıl önce ulusal çapta kabul edilen sisteme

3 Bu tür bir birahane Sheffield'da mevcut –Sheffield Tap.

göre haftada üç günlük çalışma, bunun yanı sıra Evrensel Temel Gelir'in başlatılması, her tür gelir düzeyinde endişe ve stresin ölçülür miktarda düşmesiyle sonuçlandı. İnsanlar zamanlarını toplumsal projelerde çalışarak ve haytalarının tadını çıkararak geçiriyor. İş arkadaşlarımdan bazıları dışarıda şu an. Yakın zamanda bir sistem başlatıldı; buna göre hangi şirket olursa olsun, herhangi bir zaman içinde çalışanlarının %10'u kadarı, yerli halktan geliyor; onları desteklemek ve milletimizi daha dayanıklı hale getirmek için pek çok noktada görev alan organizasyona yardım ediyor: Yönetimden pazarlamaya, finansal planlamadan proje yönetimlerine kadar çeşitli alanlarda çalışıyorlar.

Çocukları okuldan alıyorum; birlikte, çoğunun duvarı göz alıcı duvar resimleri ve mozaiklerle süslü evlerin sıralandığı sokaktan yuvamıza yürüyoruz. Sokakta oynayan bir sürü çocuk var. Bu manzara, yollardaki araba sayısının azalmasıyla birlikte kendiliğinden ortaya çıktı. Sonrasında da mahalle sakinleri, sokaklarını zaman zaman motorlu taşıtlara tamamen kapatıp çocukların oynayabileceği bir alan haline getirdi. Yetişkinler, uzak iş yerlerine ulaşmak için uzun yollarda sıkışıp kalmak yerine evlerinde daha çok vakit geçirdiğinden beri mahalleli, çocuklara göz kulak oluyor.

Akşam yemeğinin ardından bir Mahalle Birliği toplantısına gidiyorum. Birkaç yıl önce, herhangi bir siyasi partiye mensup olmayan bir grup mahalle sakini, şehrin yönetiminde yer almaları için seçildi. Bu doğrultuda yönetim modelini, mahalle çapında ortaya çıkan girişimlere olanak sağlayıp bunları destekleyecek ve engelleri ortadan kaldıracak bir sistemle değiştirdiler. Hatta yerel halka daha çok ilham vermek ve hayal güçlerini destekleyerek fikirlerini gerçeğe dönüştürmelerini sağlamak üzere bir Belediye Hayal Kurumu bile kurdular. Bu toplantıda da yaklaşık yetmiş kişi oluyoruz. Mahallemizdeki enerjinin geleceğiyle ilgili görüşümüzü ve diğer birtakım yerel konuları tartışıyoruz. Politika oluşturma süreçleri üzerine çalıştık. Topluluğa ait, 2021'de kurulan

enerji şirketi sayesinde şehir enerjisinin büyük kısmı, şimdi yerli üretimle karşılanıyor. Çoğu şehir sakininin de bunda bir çeşit yatırım payı var, böylelikle bankaların yaptığından çok daha iyi geri dönüş sağlıyoruz.

Eve döndüğümde dışarıda oturup muhabbet eden birkaç komşuma uğruyorum. Bir baykuş sesi geliyor kulağımıza, üstümüzdeyse yarasaların uçtuğunu fark ediyoruz. Şehrimizi Ulusal Park Şehri olarak tasarlama hareketi, biyolojik çeşitliliğin azalmasını, iyileşme noktasına varacak kadar yavaşlattı. Bunu da önceden bölünen vahşi yaşam koridorlarını, yeşil alanları ve ormanları yeniden bir araya getirerek yaptık. Böylelikle artık yeni böcek türlerini, daha yüksek ve karmaşık kuş şarkılarını duyabiliyorum. Etrafımda hareket eden, değişen ve gelişen bunca şeyle birlikte geleceğin, daha pek çok şeye gebe olduğu hissiyle koyuyorum başımı yastığa.

Tüm bunlar uydurma gibi geliyor, değil mi? Evet, öyle. Çoğunluğu.⁴ Bu hikâye, benim yakın gelecekle ilgili kurduğum bir düşünüş; her şeyin nasıl yoluna girdiğinin öyküsü.

Elbette ne bu hayalî yaşam kusursuz ne de hayalî millet, bir Ütopya. Yağmur hâlâ yağıyor, arkadaşlıklar sona eriyor ve insanlar kötü günler geçiriyor. İklim değişikliğinin bazı etkileri hâlâ hissediliyor. Ve çizdiğim manzara muhtemelen sizin, her şeyin nasıl yoluna girdiğine ilişkin hikâyenizden epey farklı olacak. Ancak

4 Kullandığım örneklerin çoğu Birleşik Krallık ve Avrupa'daki toplumlarda mevcut yürürlükte bulunan gerçek girişimlerdir: (1) Örneğin saman balyası duvarlardan yapılmış on üç bölümlü daire kompleksi İsviçre-Cressy'de bulunuyor. Ortalama bir İsveç vatandaşı günde 160 litre su kullanırken Cressy'de kompost tuvaletler sayesinde günlük kullanım yalnızca 48 litre. Enerjilerinin çoğu da alanın içinde üretiliyor ve yenilenebilir. (2) Bir grup yerel yönetim, şimdilerde ekilen tüm yeni bitkilerin yenilebilir olma gerekliliği taşıyan bir yasa kabul ediyor. Ümumi alanlarda da meyve üreten ağaçlar dikiyorlar. (3) Londra'da Yenilebilir Otobüs Durakları kurulu. (<http://theediblebusstop.org>) (4) Tarif ettiğim eğitim sistemi mevcut Finlandiya modelinden alınmıştır.

bununla başladım, çünkü bu tür hikâyelerden yoksun bir zaman diliminde yaşıyoruz. Artık önümüzdeki yirmi yıl boyunca cesur, zeki ve kararlı olmanın bir yolunu bulabilseydik, yüzleştığımız güçlükler karşısında orantılı bir şekilde harekete geçebilseydik ve gerçekten iyi hissettirecek bir geleceğe yönelebilsedydik nasıl olurdu diyebileceğimiz hikâyeler yok.

Bunun gibi, her şeyin nasıl yoluna girebileceğini anlatan hikâyelere fena halde ihtiyacımız olduğuna inanıyorum artık. Zira bu noktada eğer dünyayla ilgili ortak bir görüş varsa, o da önümüzdeki günlerin berbat bir hale geleceği gibi görünüyor. Ve bunun geçerli sebepleri de var. 2018 yılında Devletlerarası İklim Değişikliği Paneli (DİDP), geçen yüzyıl içinde dünyanın ortalama sıcaklığının 1°C arttığını belirtti. Onlara göre bu artışın 1.5°C'yi bulmaması için 2030 yılına kadar gaz salınımlarını %45 oranında kesmemiz, 2050 yılında da tamamen durdurmamız gerekiyor.⁵ Panelin bulguları, aslında fazlasıyla sıkı. Diğerleriyse 2°C'nin altında kalmak için bile Avrupa'daki gibi "gelişmiş" ülkelerin şimdiden başlayarak salınımları her yıl %12 azaltması gerekiyor –ki bu da Avrupa'nın 2030 yılına kadarki %40'lık hedefinden epey fazla.⁶

Ataletimiz bu şekilde devam ettikçe bize düşen iş, daha çetin ve meşakkatli hale gelecektir. III. DİDP Çalışma Grubu yardımcı başkanı Jim Skea'nın rapor yayımlandığında söylediği gibi, "sıcaklık artışını 1.5°C'ye sınırlamak, kimya ve fizik kanunları çerçevesinde mümkün; ancak bunu yapmak, daha önce görülmemiş zorlukları beraberinde getiriyor."⁷

5 IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) "Summary for Policymakers of IPCC Special Report on Global Warming of C 1.5°C Approved by Governments", 8 Ekim 2018.

6 Kevin Anderson ve John Broderick, *Natural Gas and Climate Change* (Manchester, UK: Tyndall Manchester, CEMUS, Teesside University, 17 Ekim 2017), 12.

7 IPCC, "Summary for Policymakers".

Tabii bugünlerde iklim değişikliğinin etkilerini (ve diğer ekolojik yıkımları), birtakım aşırı hava olayları, biyolojik çeşitliliğin kayboluşu ve ekinlerin topraktan baş gösterebilmeleri için geniş oranlarda kullanılan böcek ilacıyla bitkisel ilaca bağlı gıda sistemi gibi örnekler üzerinden zaten görebiliyoruz. Ayrıca gittikçe daha çok sayıda insan, kişisel yaşantısında bu artan zorluğu besliyor gibi. Yalnızlıktan, endişeden meydana gelen bir salgın var (geçmiş otuz yılda yirmiye katlandığı tahmin ediliyor); genç nesil içinde geniş oranlarda zihinsel sağlık problemleri, radikal eylemlerin ve yönetimlerin yükselişi ve bunların yanı sıra pek çok şey daha...⁸ Umutsuz bir manzara, değil mi?

Ne yazık ki herhangi bir distopya senaryosunu düşünmek; hâlâ harekete geçebilecek, başka bir yol daha oluşturabilecek, kendimizi yine bizzat elimizle gömdüğümüz onlarca çukurun içinden kazıp çıkarabilecek yeterliliğe sahip olduğumuzu hayal etmekten çok daha kolay. Bunun karşısında “başarılamaz” telkiniyse güçlü ve nüfuz edici. Susan Griffin bu konu hakkında şöyle diyor:

Sosyal bir değişim peşinde olan veya arayan kişiler arasında umutsuzluk, bir salgına dönüşmüş durumda şu an. Birçok türde güçsüzlüğe, bir de umut eksikliği bağlanmış üstelik. Tekrar eden bir acılar silsilesi... Filizlenen korku ve nefret düşünceleri... Hayal kırıklıklarından söz etmiyorum bile. Bir zamanlar daha iyi bir gelecek modeli, büyük planlar, ütopyalar sunan milletlerin olduğu yerde şimdi nihilizmin eşğine doğru ilerleyen bir tür güçsüzlük hissi hâkim.⁹

Dünyanın bu durumuna bakıldığında verilmek istenen umutsuzluk mesajı gayet ikna edici. Her şey amansız görünüyor. Ama

8 Adam Gazzaley ve Larry D. Rosen, *The Distracted Mind: Ancient Brains in a High-Tech World* (Cambridge, MA: MIT Press, 2016), 100.

9 Susan Griffin, ‘To Love the Marigold’, in *The Impossible Will Take a Little Longer*, ed. Paul Rogat Loeb (New York: Basic Books, 2014), 170.

bununla ilgili bir durum, bana çok da uygun gelmiyor. Aslında tüm bunların değişebileceğine dair bir kanıt var, hatta kültürlerin bile hızlı ve beklenmedik şekilde değişebileceğine dair. Üstelik bu yalnızca pembe gözlüklerle bakınca beliren safça bir düşünce değil. *How Did We Do That? The Possibility of Rapid Transition* adlı kitabında Andrew Simms ve Peter Newell, İzlanda'nın Eyjafajallajökull şehrinde, 2010'da meydana gelen volkan patlamasının öyküsünü anlatır. Bu patlamayla birlikte binlerce mil öteye savrulup dünyanın pek çok düzlüğüne konan saf bir toz dumanı havaya salınmıştır.¹⁰ Peki ya sonra ne oldu? İnsanlar buna uyum sağladı. Çabucak. Süpermarketler, raflarındaki gıdaları yerel alternatifleriyle değiştirdi. Halk, bir yere daha yavaş şekilde ulaşmanın yollarını buldu veya aslında seyahate gerek duymadıklarına karar verdi. İş toplantılarını internet üzerinden gerçekleştirmeye başladılar. Norveç Başkanı Jend Stoltenberg, ülkeyi New York'tan yalnızca... iPad'i ile yönetti! Bu tek bir örnek değil. Bugünlerde anarşiye sadece birkaç adım uzakta olduğumuza odaklanmış olabiliriz. Ama tarihe baktığımızda hızlı dönüşümlerin, insanları ustalığa, verimliliğe, hayal gücüne ve birliğe taşıyışının örneklerini bulmak mümkün.¹¹

İngiltere'deki memleketimiz Totnes, Devon'da (nüfusu 8500) on yıldan daha evvel birkaç arkadaşımınla yaptığımız deney sağ olsun, bunu kendi gözlerimle gördüm. Fikrimiz oldukça basitti: Ya günümüz yaşantısında yüzleştığımız en büyük zorluklar karşısında ihtiyacımız olan yanıt, devletten ve iş dünyasından değil de sadece senden benden, birlikte çalışan topluluklardan geliyorsa? Ya aradığımız cevap; hayatta kalma ilkesinin kasvetli yalnızlığında ve inzivasında, yahut ticaretin acımasız darbelerinde veya seçilen bir kurtarıcının gelip bizi bu durumdan çıkaracağı hayalinde değil

10 Andrew Simms ve Peter Newell, *How Did We Do That? The Possibility of Rapid Transition* (Londra: STEPS Centre/New Weather Institute, 2017)

11 Andrew Simms, *Nine Meals from Anarchy: Oil Dependence, Climate Change and the Transition to Resilience* (Londra: New Economics Foundation, 2008).

de toplumla yeniden bağ kurmaktaysa? Söylediğimiz gibi, çözümü devletten beklersek çok geç kalırız. Bireysel çabayla kısıtlı kalırsak bu kez de çok küçük adımlar atarız. Ama millet olarak hareket edersek tam da yeterli gücü gösterir, zamanında yetişebiliriz.

Arkadaşlarım ve daha geniş topluluğumla bu fikir üzerinde düşünmeye durmuşken “dönüşüm” kavramı, bilinçli bir eylemin ifadesi oldu: Kaynak israfı, yüksek karbondioksit (CO₂) salınımı, doğal maddeleri çıkarıp işlemeye yönelik uygulamalar ve parçalanmış toplumlar gibi unsurların yer aldığı bir dünyadan; daha sağlıklı bir kültüre sahip milletlere, daha dayanıklı ve çeşitli ekonomilere, daha çok bağı ve daha az yalnızlığa, daha çok biyolojik çeşitliliğe ve zamana, demokrasiye ve güzelliğe doğru bir dönüşüm.¹¹ “Dönüşüm Kenti Totnes” olarak “diyelim ki” ile başlayan sorular sormaya ve böylelikle şehrimizdeki bazı durumları aydınlatmaya başladık. İnsanlar umumi alanlara meyve ve yemiş ağaçları dikti, tren istasyonunda gıda yetiştirmeye başladı ve bahçesini kullanmayan komşularının alanlarında da bir şeyler yetiştirmek üzere onlarla iletişime geçti. Ekinlerimizden yerel tahıl üretmek ve çeşitli türde un elde etmek üzere bir değirmen almak için kitlesel fon oluşturduk –Totnes’taki ilk değirmen yüz yaşının üzerindeydi– ve her yıl bir yerli ürün festivali düzenleyip Totnes ve çevresinde yetişen tarım ürünlerini kutladık. Ben bunları yazarken Dönüşüm Evleri, yine yerel malzemeleri kullanarak ihtiyacı olan kimseler için yirmi yedi ev inşa ediyor; Duyarlı Şehir Totnes ise daha etkili çalışabilmek için yardımlaşma ağları geliştiriyor. Tüm bunlar yoluyla toplumsal iletişimler kurduk; böylelikle insanlar bir araya geliyor, hayal edip nasıl bir gelecek kurmak istediklerini tartışıyorlar.

2013 yılında Yerel Ekonomi Planı’mızla bölgedeki ekonominin haritasını oluşturduk ve ekonomik gelişim için daha yerelleşmiş

bir finansal yapıyı tartıştık.¹² Yıllık Yerel Girişim Forum’umuz, topluluğu yeni iş olanaklarını desteklemeye davet ediyor, üstelik bugün otuzdan fazla girişimin başlamasında yardımcı oldu.¹³ Yakın zamanda bazı arkadaşlarla birlikte topluluğa ait küçük bir birahane açtık, New Lion Brewery.¹⁴ Burada pek çok yerel malzemeyi kullanarak, çoğunlukla da ortaya çıkan diğer sosyal girişimlerle iş birliği yaparak lezzetli biralar üretiyoruz. Daha öncesinde de Dönüşüm Kenti Totnes, kendi yerel para birimi olan Totnes Pound’u üreterek dünyanın birçok diğer yerel para birimlerine fikir verdi. İnsanlar bize “Neden 21 Euro’luk bir banknotunuz var?” diye sorduklarında “Neden olmasın?” diyoruz.

Yerel ekonominin haritasını çıkardığımız dönemlerde Dönüşüm Sokakları, yaklaşık 550 aileyi altılı gruplar halinde çevredeki on evle bir araya getirdi. Burada her grup; su, gıda veya enerji tüketimi gibi konuları inceleyip bir sonraki toplantılarında israfi azaltabilmek, maliyetleri kesebilmek ve toplumsal dayanıklılık geliştirebilmek için yapabilecekleri şeyler üzerine anlaştı. Sonunda her bir ev, karbon salınımını ortalama 1.3 ton miktarında kesti, böylelikle yılda yaklaşık 600 Pound kâr etti.¹⁵

12 Bu hikâye şuradan alınmıştır: “The Lessons from Kinsale-Part One.” *Transition Culture* (blog), 12 Aralık 2005.

13 Transition Town Totnes, *Totnes & District Local Economic Blueprint*, 2015, http://www.reconomy.org/wp-content/uploads/2015/10/TD-Local-Economic-Blueprint-final_low_res.pdf.

14 Totnes Yerel Girişim Forumu ve tarihçesi hakkında daha fazla bilgi için: <https://recomomycentre.org/home/lef/local-entrepreneur-forum-2015-wrap-up/>.

15 Dönüşüm Sokakları ve etkileri üzerine üç kilit araştırma parçası bulunuyor: GfK NOP Social Research, *LCCC Baseline Research Mini Report – Totnes*, 2012, <https://www.transitionstreets.org.uk/wp-content/uploads/2012/07/LCCCBaselineResearchMiniReport%E2%80%93Totnes.pdf>; Fiona Ward, Adrian Porter and MaryPopham, *Transition Streets: Final Project Report*, Eylül 2011, <https://www.transitionstreets.org.uk/wp-content/uploads/2012/07/TransitionStreets-finalreport-27Sep2011.pdf>; Helen Beetham, *Social Impacts of Transition Together (SITT): Investigating the Social Impacts, Benefits and Sustainability of the Transition Together/Transition Streets Initiative in Totnes*, 2011, <https://www.transitionstreets.org.uk/wp-content/uploads/2012/07/SocialimpactsofTransitionStreets-finalreport.pdf>.

Dönüşüm Sokakları'yla ilgili hayret uyandıran şeyse organizatörler, katılımcılara etkinlikte yer almanın en etkileyici yanını sorduklarında kimsenin karbondan bahsetmeyişiydi. Veya paradan. Bunun yerine insanlar, toplumun bir parçası olmaktan, bir yere ait hissetmekten, daha çok kişiyle tanışmaktan ve birleşmeyi duyumsamaktan söz etti. İşte bu, tüm toplumda geçerli bir durumdu. Mevcut projelerin hepsinden daha önemli bir şey varsa o da bağlılık hissi, bir şeylerin parçası olmak, değişmeye başlayan hikâyenin altını çizmekti. Yani geleceğin nasıl olabileceğine ilişkin birleşmiş bir tasarım. Çabalarımızın bir şeye benzemeye başladığını gördüm o zaman, en azından bir nebze. Şehrimiz, kendisi hakkında başka bir hikâye anlatıyordu artık. Ve bu sırada mümkün olanlar üzerine sahip olduğumuz toplu hisler değişmeye başladı. Eğer yeterli sayıda kişi bir araya gelirse güzel işler yapmak isteyen pek çok insanın toplu deneyimleri sayesinde tamamen yeni bir hikâye yazabilir ve toplumumuzda daha iyi şeylerin yaşanmasını sağlayabilirdik.

Dönüşüm'ün bir güzel tarafı, tamamen bir deney olması. Bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum. Sizler de öyle. Totnes'ta yaratıcı bir ruhun kilidini açacak bir şeyler uyandırmaya çalışıyorduk sadece; farklı yerlere dağılabilecek herhangi bir düşünce olmaksızın, yenilenmiş imkânların hissini, geleceğe dair taze ve umut dolu düşünme yollarını alevlendiriyorduk. Ama bu düşünceler yine de yayıldı. 2007'nin hemen başlarında Dönüşüm grupları Birleşmiş Milletler'de, İtalya, Fransa, Japonya, Hollanda ve Brezilya gibi ülkelerde küçük topluluklar halinde ortaya çıkmaya başladı. Bu grupların her biri, diğerinden farklı ve kendi topraklarının ruhuyla kültüründen meydana geliyor. Bu, başından beri insanların yaratıcılığını ve hayal gücünü çağırarak destekleyen bir süreç. Ayrıca dünyamızın en büyük sorunları üzerindeki düşüncelerimi de derinden etkileyen bir unsur.

Dönüşüm hareketiyle birlikte alevlendiğini gördüğüm şeyden, en büyük tehditlerimize çözüm yolunu yanlış yerlerde aradığımızı öğrendim. Evet, siyasal eylem, demokrasinin hayati bir parçası ve bizi gerçekten ciddi değişimlere yönlendirebilir; ancak düşünmenin yanı sıra her zaman mücadele etmeye ve daha sıkı bir lobi oluşturmaya ihtiyacımız var. Daha büyük tasarımlar yapmalı, daha yüksek sesli gösteriler düzenlemeli; sayısı artan çevrimiçi dilekçeler üzerinden daha çok kişiyi bir araya getirmeli ve belki bazen durmalıyız. Pencereden dışarı bakıp her şeyin daha iyi olduğu bir dünyayı düşlemeliyiz. Belki çalışmamızın kalbinde, etrafımızdakilerin daha iyi bir dünyayı hayal edebilmelerine, bununla ilgili hikâyeler anlatmalarına, bu anlayışı arzulamalarına duyduğumuz gereksinim var. Eğer bunu düşünebilir, isteyebilir, hayal edebilirsek, kurguladıklarımızı gerçekleştirirken gücümüzü bir o kadar katacak ve kararlı olacağız. Arkadaşım ve akıl danışmanım David Fleming’in de yazdığı gibi, “eğer olgun piyasa ekonomisinin sonu gelecekse... bu, büyük ölçüde hayal gücünün eseri olacaktır.”¹⁶

Totnes’taki Dönüşüm hareketini deneyimlemek ve dünya çapında ilerleyişini görmek, Fleming’in ifadelerinin ne kadar yerinde olduğunu daha açık gösteriyor. İçinde bulunmak istediğimiz, çocuklarımıza bırakacağımız dünyayı gerçek kılmak, büyük ölçüde hayal gücünün, yani eğitim reformcusu John Dewey’in tarifıyla “şeylerin, başka türlü nasıl olabileceklerini görebilme yetisi”nin bir sonucu olacaktır.¹⁷ Pek çok insanın da benzer bir sonuca ulaştığını görüyorum. 2009’da Kolombiya sürdürülebilir yaşam deneyi Las Gaviotas’ın kurucusu Paolo Lugari, şu satırları yazmıştı: “Şu an bir enerji kriziyle değil, hayal gücü ve istek buhranı ile yüzleşiyoruz.”¹⁸

16 David Fleming, *Lean Logic: A Dictionary for the Future and How to Survive It* (White River Junction, VT: Chelsea Green Publishing, 2016), 209.

17 Maxine Greene, ‘Imagination and Becoming (Bronx Charter School of the Arts)’, 2007, https://maxinegreene.org/uploads/library/imagination_bbcs.pdf.

18 Paolo Lugari, ‘Un nuevo renacimiento en el trópico’, Fundación Centro Experimental Las Gaviotas, 2009, <http://www.centrolasgaviotas.org/docs/conferencia.pdf>.

2016'da yazar Amitav Gosh ise iklim değişikliğini, “bir kültür, dolayısıyla da hayal gücü buhranı” olarak ifade etmişti.¹⁹ Ondan bir sonraki yıl gazeteci George Monbiot da konuyla ilgili “siyasal başarısızlıkların, özlerinde düşlerdeki hatalardan” kaynaklandığını dile getirdi.²⁰ 2018'de David Wallace-Wells, iklim değişikliğiyle ilgili olarak “büyük bir hayal gücü eksikliği yüzünden sorun yaşadığımızı” yazdı.²¹

Yine de kimse hayal gücümüzün neden bu denli eksildiği açıklayamıyor gibi. Neden bir şeyler ortaya koymak, sürdürmek, ayrıca küresel krize hitap edebilecek ve şimdiki yaşantımızın tadını çıkaracak bir görüş taşımak için bir araya gelemiyoruz? Öyle görünüyor ki tarihin tam da bu noktasında en üst seviyede olmamız gerekirken daha az hayalci olmaya başladık. Hayal gücü kaslarımız gergin ve iyi kondüsyonda olmalı; ama bunun yerine zayıf ve gevşek. İklim değişikliği gibi bir krize girdikçe bir çözüm yolu düşünmenin de zorlaşacağından endişe duyuyorum. İnsanlığın başardığı her şey göz önüne alındığında, hayal gücünün sıçrayışlarıyla ilerleyen her şey düşünüldüğünde gelecek için neden daha güvenli, sağlıklı, mutlu barışçıl bir yol öngörmek ısrarla ulaşılmaz geliyor? Daha doğrusu, neden *gittikçe daha* ulaşılmaz geliyor?

Elinizdeki kitap, bunlar ve benzeri sorularla ortaya çıktı. Bir taraftan asla hayal bile edemeyeceğimiz kadar olumlu bir değişime kapılmışken Dönüşüm'ün neden herkesin beklentisinin ötesine geçtiğini anlamaya çalışıyordum. Diğer taraftansa en titiz düşüncelerimizle değerlendirirken bunca problemin –büyük ya da küçük– çözümsüz görüldüğünü merak ediyordum. Bunlar üzerinde düşünürken William&Mary Üniversitesi'nden Dr. Kyung Hee Kim adlı bir araştırmacının bildiriyle karşılaştım. Okul öncesi ve yetişkin olmak üzere bu yaş aralığından 1960 sonlarından gü-

19 Amitav Ghosh, *The Great Derangement: Climate Change and the Unthinkable* (Londra: University of Chicago Press, 2016), 9.

20 George Monbiot, ‘How Do We Get Out of This Mess?’, *Guardian*, 9 Eylül 2017.

21 David Wallace-Wells, ‘The Uninhabitable Earth’, *New York Magazine*, 10 Temmuz 2017.

nümüze kadarki 250.000'den fazla katılımcıyı inceleyen Dr. Kim, 1990'a kadar yaratıcı düşüncenin IQ seviyeleriyle birlikte yükseldiğini gösterirken 1990 ile 1998 yılları arasındaki bazı noktalarda bu ikisinin ayrıldığını, yaratıcı düşüncenin “sabit ve düzenli” bir inişe yöneldiğini belirtiyordu.²² Dr. Kim, bu düşüşü çocukların oyun oynamak için daha az zaman bulabilmelerine, onun yerine elektronik cihazlarla vakit geçirmelerine, standardize edilmiş testlere daha çok önem verilmesine ve “yansıtıcı soyutlama”ya ayrılan serbest zamanın eksikliğine bağlıyordu. Dr. Kim'in bulguları *Newsweek*'te yayımlanmış; bunun üzerine doktor, radyo ve televizyonlar tarafından bir anda davet yağmuruna tutulmuştu.²³

Dr. Kim'in yorumları ve bulguları, beni kendi hayatıma ve milletime daha yakından bakmaya teşvik etti. Gördüğüm şeyse dünya üzerinde kavgaya tutuşan insanlardan ibaretti. Öyle görünüyor ki çoğumuz düşünmek ve hayal etmek için gittikçe daha az zaman buluyoruz, o da eğer mümkünse. “Yaratıcı endüstrilerde” çalışanlarda bile hayal gücünün, aslında kimsenin ihtiyacı olmayan şeylere karşı talep oluşturmaya dayandırıldığını daha çok görüyoruz. Bu tür şeylerin üretimiye insani ve ekolojik sistemlerimizi bir yıkımın eşiğine itiyor –sanki hayal gücü, kendi varlığımıza kilit vurmaya adanmış gibi.

Peki, ya hayal gücü tam olarak önlememiz gereken şeyse?

Böyle olduğunu gösteren birtakım araştırmalar mevcut.

Gözlerinizi kapatın isterseniz; elinizde bir limon tuttuğunuzu hayal edin. Soğuk kabuğunu avuç içlerinizde hissedin. Parlak sarı rengini görün. Parmak uçlarınızı, ışıldayan dokusunda gezdirin. Sonra gökyüzüne fırlatın ve tekrar yakalayın. Elinize konarken ağırlığını avucunuzda duyumsayın. Ardından, diğer elinizle bir

22 Kyung Hee Kim, 'The Creativity Crisis: The Decrease in Creative Thinking Scores on the Torrance Tests of Creative Thinking', *Creativity Research Journal* 23, no. 4 (2011): 285-95.

23 Kyung Hee Kim, yazarla röportaj, *Imagination Taking Power* (blog), 20 Eylül 2018, <https://www.robhopskins.net/2018/09/20/kyung-hee-kim-on-the-creativity-crisis/>.

bıçağa uzanıp limonu ikiye bölün. Bir yarısını alıp düşen damlaların sesine kulak vererek yavaşça bardağınıza sıkın. Taze limon suyunun aromasını koklayın. Ancak siz limonu sıktıkça birazı o sırada gözünüze kaçıyor.

Psikologlar bu çalışmayı uygularken çoğunlukla bu noktada insanların, tıpkı bir limonu sıkarken gerçekten gözlerine kaçmış gibi tepki gösterdiklerini gözlemler. Nitekim insan hayal gücü, oldukça kuvvetli bir şeydir. Yalnızca şekillerden ibaret bir yapı veya fotoğrafları zihinde tutma yetisi değildir. Aynı zamanda koklamayı, dokunmayı, işitmeyi, tatmayı ve duyguları kapsayan bir çoklu his yapısıdır. Değişimleri, düşündüğünüzden daha çok etkileyebilir. Pozitif psikoloji alanından bildiklerimize göre belirli bir sonucu hayal etmek, bu durumun gerçekleşme olasılığını artırır.

1995 yılında yaptığı bir çalışmada Harvard Tıp Fakültesi'nden Dr. Alvaro Pascual-Leone, acemilerden oluşan iki grubun, piyanoda bir dizi notayı çalmayı öğrenişini izledi. Her bir grup, beş gün boyunca ikişer saat çalıştı; ama gruplardan biri bu süre içinde piyanoyu bizzat çalarken diğer grup, piyanonun karışında yalnızca çaldığını hayal etti. Üç günün sonunda her grubun üyesi aynı yetiye sahipti ve ister çalsınlar ister çalmasınlar, beyinleri benzer değişimler sergiliyordu. Beş günün sonundaysa piyanoyu bilfiil çalan grup, bariz şekilde çok daha gelişmişti; fakat diğer grubun üyeleri, piyano üzerinde gerçekten çalışmalarını sağlandığında kısa sürede onlara yetişti.²⁴

Aynı durum, egzersizle de gözlemlenebilir. 1992 yılında yapılan bir çalışmada Guang Yue ve Kelly Cole, yalnızca belli bir parmak kaslarını çalıştıran insanların, beş günün sonunda bu kasın gücünü % 30 oranında artırdığını gördü. Aynı kas üzerinde

24 Alvaro Pascual-Leone ve ark., 'Modulations of Muscle Responses Evoked by Transcranial Magnetic Stimulation During the Acquisition of New Fine Motor Skills', *Journal of Neurophysiology* 74, no.3 (1995): 1037-45.